

... František Brož, didaktik literatury a expert na vývoj testů

RÁMCE PAMATUJÍ NA ROZVOJ ČTENÁŘSKÝCH DOVEDNOSTÍ

Za následující úvahou stojí náhodně vyslechnutá poznámka, kterou její autorka obhajovala nepříliš dobré výsledky českých žáků v mezinárodních šetřeních čtenářské gramotnosti argumentem, že rámcový vzdělávací program rozvíjení čtenářských dovedností u žáků vlastně ani nevyžaduje.

Na počátku našeho uvažování nutně musí stát otázka: Co máme na mysli, když používáme termín čtenářské dovednosti? Máme-li se zabývat čtenářskými dovednostmi ve vztahu ke školnímu prostředí, nutně musíme hledat východisko v základních kurikulárních dokumentech, tedy v příslušném rámcovém vzdělávacím programu.

Jak chápeme pojmy

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání¹ termín čtenářské dovednosti nebo čtenářská gramotnost ve vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace opravdu nepoužívá. Dílčí dovednosti směřující k osvojení čtenářských dovedností jako celku tak musíme hledat v charakteristice jednotlivých složek vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura. Zde poprvé narážíme na určitou dvoukolejnost v náhledu (nejen) školního prostředí na čtenářské dovednosti. Komunikativní a slohová výchova žáky „učí vnímat a chápat různá jazyková sdělení, číst s porozuměním, kultivovaně psát, mluvit a rozhodovat se na základě přečteného nebo slyšeného textu různého typu vztahujícího se k nejrůznějším situacím, analyzovat jej a kriticky posoudit jeho obsah“ (RVP ZV, s. 20). To velkou koresponduje s běžnými definicemi čtenářské gramotnosti:

„Čtenářská gramotnost zahrnuje nejen osvojení si dovednosti čtení, ale schopnost pracovat s textem, komunikovat prostřednictvím psané řeči, získávat a zpracovávat informace z textu atd.“ (Průcha 2009, s. 230).

„Čtenářská gramotnost je komplex vědomostí a dovedností jedince, které mu umožní zacházet s písemnými texty běžně se vyskytujícími v životní praxi. Jde o dovednosti nejen čtenářské, tj. umět texty přečíst a rozumět jim, ale také dovednosti vyhledávat, zpracovávat, srovnávat informace obsažené v textu, reprodukovat obsah textu aj.“ (Průcha, Walterová, Mareš 2001, s. 34).

Obě citované definice hovoří o textu bez bližšího určení, tzn. lze předpokládat, že

textem jsou míněny texty souvislé i nesouvislé, umělecké i neumělecké. Z tohoto úhlu pohledu se vymezení toho, co se mají žáci naučit v Literární výchově, jeví jakousi druhou kolejí, která ale vede ke stejným cílům. Žáci mají „postihovat umělecké záměry autora a formulovat vlastní názory o přečteném díle“ (RVP ZV, s. 20). Záměr autora by měli umět postihnout i u jiných textů, nikoli jen u uměleckých a s nimiž se při výuce literatury pracuje. Podobně by žáci měli umět formulovat vlastní názory i na jiné texty než literární. „Učí se také rozlišovat literární fikci od skutečnosti“ (RVP ZV, s. 20).

Proč jen literární, a ne třeba i publicistickou? „Postupně získávají a rozvíjejí základní čtenářské návyky i schopnosti tvořivé recepce, interpretace a produkce literárního textu“ (RVP ZV, s. 20). Opět tatáž otázka: Proč mají žáci tyto návyky a schopnosti získávat a rozvíjet specificky ve vztahu k uměleckému textu? A obráceně – v Literární výchově se nemá žák učit číst s porozuměním, nebo třeba text kriticky posuzovat a analyzovat ho? Citovaný kurikulární dokument přitom uvádí, že vzdělávací obsah českého jazyka a literatury je komplexní, nicméně „pro přehlednost je rozdělen do tří složek“ (RVP ZV, s. 20). Zároveň se na stejném místě tvrdí, že „ve výuce se však vzdělávací obsah jednotlivých složek vzájemně prolíná“.

Zde vyvstává otázka, zda školní praxe toto očekávání vůbec může naplnit.

„... učitelé chápou rozvíjení čtenářské gramotnosti v užším smyslu – pouze jako dovednost dekodovat text a porozumět mu na doslovné úrovni. Ostatní důležité oblasti čtenářské gramotnosti, zejména celkové porozumění významu textu, ale také využívání čtenářských dovedností, čtenářské sdílení, vztah k četbě, se ve škole rozvíjejí obvykle jen nahodile. Učitelé nemají žádnou promyšlenou koncepci rozvoje ČG v jednotlivých ročnících, ti poučení jednáji podle svého uvážení, ale bez kooperace s kolegy.“ (Šafránková, 2012, s. 3) Převzeto ve vztahu k základnímu kurikulárnímu dokumentu to přináší zjištění, že v praxi škol je často naplňován jen počátek uvedených definic čtenářské gramotnosti, ale také že v tomto ohledu není naplňováno ani základní východisko RVP ZV. Rozumět tomu lze také tak, že ve výuce českého jazyka a literatury nedochází k onomu žádoucímu prolínání jednotlivých složek, resp. rozdělení složek do tradičních složek předmětu nepřináší ve vztahu k rozvíjení čtenářské gramotnosti očekávané výsledky. Dlužno uvést, že způsob formulování očekávaných výstupů a indikátorů tomuto prolínání příliš nenapomáhá.

Kurikulární dokumenty a výzkumy PISA

Minimální požadavky na vzdělávání, které jsou v RVP ZV představované očekávanými výstupy, jsou pak dále konkretizovány v dokumentu nazvaném Standardy pro základní vzdělávání – český jazyk a literatura ▶

Ilustrační foto: Robert Klíž

¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha: VÚP 2005.

- prostřednictvím tzv. indikátorů. Indikátory, tedy specifikovaný obsah očekávaných výstupů, mají charakter vymezení minimální úrovně zvládnutí těchto výstupů.

Standards byly poprvé do RVP ZV zahrnuty v září 2012, v upravené podobě pak o rok později. Jedním z důvodů tohoto kroku byly i zhoršující se výsledky českých žáků v mezinárodním šetření PISA.² Jakými čtenářskými dovednostmi by tedy podle tohoto dokumentu měl žák disponovat po absolvování základní školy? Odpověď shrnuje níže uvedená tabulka obsahující očekávané výstupy a indikátory, které lze považovat za takové, jež mají přímý vliv na rozvoj čtenářských dovedností žáků. Pro srovnání jsme se v tabulce pokusili přiřadit k jednotlivým očekávaným výstupům, resp. indikátorům příslušné čtenářské dovednosti ověřované výzkumem PISA.

² www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/ministerstvo-skolstvi-upravilo-a-doplnilo-vzdelavaci

Seznam dovedností majících přímý dopad na čtenářské dovednosti na konci základního vzdělávání vyjádřených jednotlivými indikátory je účtyhodný. Nabízí se i vcelku jednoduchá možnost srovnání – mezinárodně respektovaným východiskem jsou čtenářské dovednosti klasifikované mezinárodním výzkumem PISA. Výzkum vymezuje jako základní čtenářské dovednosti nalezení informací, celkové porozumění, interpretaci, posouzení obsahu textu a posouzení formy textu (Kramplová 2011, s. 9–11).

Z hlediska ověřování čtenářských dovedností a rovněž vyučujícího českého jazyka a literatury je ovšem podstatné vědět, co se za těmito pěti základními dovednostmi skrývá. Vyjdeme-li z výzkumu PISA v roce 2009 (Kramplová 2011, s. 10–11), pak:

Nalezení informací znamená, že žáci měli vyhledat informaci nebo informace uvedené v souvislých, nesouvislých i kombinovaných textech. Celkové porozumění zahrnovalo úlohy ověřující určení hlavní myšlenky textu, pochopení hlavní funkce

sdělení, zobecnění informací uvedených v textu či rozpoznání cíle textu. Interpretace textu byla naplněna úlohami, jimiž se ověřovalo nalezení souvislostí mezi detailem v textu a jeho hlavní myšlenkou, chronologické uspořádání událostí v textu, odvození události předcházející ději v textu, nalezení ekvivalentního vyjádření výrazu, nalezení souvislostí v textu, využití informací z textu ke zdůvodnění názoru.

Posouzení obsahu textu bylo reprezentováno porozuměním významu, odhalením záměru, pochopením ovlivnění tvorby textu s ohledem na předpokládaného adresáta, rozlišením mezi strukturou a obsahem textu, vytvořením hypotézy na základě textu a porovnáním postoje postav s vlastními znalostmi a zkušenostmi.

Posouzení formy textu bylo zastoupeno úlohami ověřujícími dovednost odlišit fakta od názorů, určením významu a důvodu užití konkrétních prvků v textu, rozeznáním analogie v textu.

Porovnání dovedností směřujících k rozvoji čtenářských dovedností v kurikulárních dokumentech se čtenářskými dovednostmi ve výzkumu PISA 2009³

Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-01 Žák odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji. (posouzení formy textu)
Indikátor	1 žák po přečtení textu vybere z nabízených možností ty, které vyjadřují některý názor pisatele textu (posouzení formy textu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-02 Žák rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru (posouzení formy textu)
Indikátor	1 žák odliší v jednoduchém textu názor autora či postavy od faktů ⁴ (posouzení formy textu) 2 žák najde v textu prvky (motivy nebo jazykové prostředky), které naznačují, co chce komunikační partner svou promluvou říct, kam směřuje (posouzení formy textu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-03 Žák rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj (posouzení obsahu textu)
Indikátor	1 žák najde výrazný prostředek manipulace v textu (pochopení ovlivnění tvorby textu s ohledem na předpokládaného adresáta) 2 žák určí alespoň jeden účel, pro který byl manipulativní text napsán (pochopení ovlivnění tvorby textu s ohledem na předpokládaného adresáta) 3 žák zaujme kritický postoj k cílům manipulace (k záměrům manipulátora) (pochopení ovlivnění tvorby textu s ohledem na předpokládaného adresáta)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-04 Žák se dorozumívá kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci (posouzení formy textu)
Indikátor	1 žák najde slovo nevhodně užitě v dané komunikační situaci a doplní vhodnější (určení významu a důvodu užití konkrétních prvků v textu) 2 žák rozhodne podle komunikační situace, zda je na místě mluvit spisovně (určení významu a důvodu užití konkrétních prvků v textu)

Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL9-1-05 Žák odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru (posouzení obsahu textu, interpretace textu)
Indikátor	1 žák vybere z nabízených možností text, který se pro danou komunikační situaci nejlépe hodí (pochopení ovlivnění tvorby textu s ohledem na předpokládaného adresáta) 2 žák v krátké ukázce najde nespisovné výrazy a nahradí je výrazy spisovnými (nalezení ekvivalentního vyjádření výrazu) 3 žák nahradí výrazy zjevně nevhodné pro jeho komunikační záměr a nahradí je vhodnějšími (nalezení ekvivalentního vyjádření výrazu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-08 Žák využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát (celkové porozumění, nalezení informací)
Indikátor	1 žák vyhledá v krátkém textu klíčová slova (pochopení hlavní funkce sdělení) 2 žák posoudí, zda je daná informace obsažena v textu (vyhledání informace) 3 žák vyhledá v textu odpověď na zadanou otázku (vyhledání informace) 4 žák vytvoří/zapiše krátké shrnutí jednoduchého textu nebo vybere hlavní informaci z nabízených možností (pochopení hlavní funkce sdělení, zobecnění informací uvedených v textu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-09 Žák uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel, vytvoří koherentní text s dodržováním pravidel mezivětného navazování (interpretace textu)
Indikátor	1 žák uspořádá části textu tak, aby byla dodržena logická návaznost či dějová posloupnost, aby dával smysl a aby byla dodržena dějová posloupnost (uspořádání událostí v textu) 2 žák vytvoří krátký souvislý a srozumitelný text podle učitelova zadání (uspořádání událostí v textu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-1-10 Žák využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů (posouzení formy textu, nalezení informace, interpretace textu)

³ V pravém sloupci tabulky uvedeny tučným písmem.

⁴ Indikátor se de facto překrývá s výstupem ČJL9-1-01, dochází zde ke zbytečnému zdvojení.

Indikátor	1 žák najde chybnou formulaci (nejednoznačné místo, stylistickou chybu) a navrhne vhodnou úpravu (určení významu a důvodu užití konkrétních prvků v textu) 2 žák rozpozná v textu místo, kde je zřetelně porušena jeho soudržnost, a navrhuje úpravu (určení významu a důvodu užití konkrétních prvků v textu) 3 žák před odevzdáním svého textu zajišťuje kontrolu správnosti pomocí příruček, konzultací a dalších/jiných zdrojů (vyhledání informací) 4 žák rozpozná, zda předložený text nese převážně znaky stylu odborného, publicistického (žurnalistického), uměleckého, či prostěsdělovacího (určení významu a důvodu užití konkrétních prvků v textu) 5 žák vytvoří krátký smysluplný text; vysvětlí, komu je určen a jaký záměr má vyjádřit; svoje tvrzení doloží konkrétními jazykovými prostředky užitými v textu (určení významu a důvodu užití konkrétních prvků v textu, využití informací z textu ke zdůvodnění názoru)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-02 Žák rozlišuje a příklady v textu dokládá nejdůležitější způsoby obohacování slovní zásoby a zásady tvoření českých slov, rozpoznává přenesená pojmenování, zvláště ve frazéměch (posouzení formy textu, posouzení obsahu textu, interpretace textu)
Indikátor	1 žák pozná slova, která jsou slovtvorně příbuzná (rozeznání analogie v textu) 2 žák k danému slovu doplní slova odvozená (porozumění významu, rozeznání analogie v textu) 3 žák vytvoří slova složená a rozliší je od slov odvozených (porozumění významu, rozeznání analogie v textu) 4 žák nahradí vyznačená slova přejatá českými ekvivalenty (nalezení ekvivalentního vyjádření výrazu) 5 žák vybere z nabídky slovo, které je přeneseným pojmenováním (nalezení ekvivalentního vyjádření výrazu, porozumění významu) 6 žák prokáže schopnost interpretovat význam / porozumět významu přeneseného pojmenování (porozumění významu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-03 Žák samostatně pracuje s Pravidly českého pravopisu, se Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími slovníky a příručkami (nalezení informace)
Indikátor	1 žák samostatně pracuje s Pravidly českého pravopisu, se Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími slovníky a příručkami (vyhledání informací)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-2-08 Žák rozlišuje spisovný jazyk, nářečí a obecnou češtinu a zdůvodní jejich užití (posouzení formy textu, interpretace textu)
Indikátor	1 žák v textu odliší jazykové prostředky útvarů národního jazyka (např.: spisovný jazyk x obecná čeština; spisovný jazyk x dialekt apod.) (nalezení ekvivalentního vyjádření výrazu, porozumění významu) 2 žák nahradí typicky nespisovné vyjádření spisovným (nalezení ekvivalentního vyjádření výrazu) 3 žák posoudí vhodnost či nevhodnost užití jazykových prostředků různých útvarů národního jazyka např. v umělecké literatuře, divadelní hře, veřejném projevu apod. (určení významu a důvodu užití konkrétních prvků v textu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-01 Žák uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla (celkové porozumění, posouzení formy textu, posouzení obsahu textu)
Indikátor	1 žák jmenuje (bez přefíkávání celého děje) hlavní postavy přečteného příběhu, řekne, kde se odehrává, stručně vystihne hlavní děj, případně které hlavní děje se proplétají – odliší vedlejší děj od hlavního (celkové porozumění) 2 žák v textu vyhledá místa, kde je vyjádřen pohled a názor vypravěče a kde je vyjádřen pohled nebo názor postavy (posouzení formy textu) 3 žák rozpozná v textu místa, která se liší od běžného dorozumívání svou formou nebo významem, a vysvětlí, jak na něj místo působí (i bez použití termínů) (posouzení formy textu, posouzení obsahu textu) 4 žák vyjádří s pomocí učitele hlavní myšlenku díla (literárního, filmového, divadelního) (určení hlavní myšlenky textu)

Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-02 Žák rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora (posouzení formy textu)
Indikátor	1 žák rozpozná výrazné rysy vypravěčského stylu, kterými se úryvek liší od neutrálního, neprofesionálního podání nějaké situace (posouzení formy textu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-03 Žák formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo (interpretace textu)
Indikátor	1 žák sdělí své dojmy z uměleckého díla a zformuluje důvody, proč se mu líbilo či nelíbilo, nebo čeho si na díle cení a proč (interpretace textu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-04 Žák tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie (posouzení obsahu textu)
Indikátor	1 žák vytvoří vlastní krátký prozaický nebo veršovaný text se zajímavým tématem a působivým vyjadřováním, které odpovídá tématu i záměru žáka jako autora, svůj záměr a volbu žánrové formy vysvětlí jako dodatek k textu (pochození ovlivnění tvorby textu s ohledem na předpokládaného adresáta)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-05 Žák rozlišuje literaturu hodnotnou a konzumní, svůj názor doloží argumenty (interpretace textu)
Indikátor	1 žák posoudí a zdůvodní, co v literárním textu považuje za hodnotné a proč (interpretace textu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-06 Žák rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci, uvede jejich výrazné představitele (posouzení formy textu, celkové posouzení textu)
Indikátor	1 žák uvede základní znaky několika běžných žánrů, doloží svůj názor několika příklady, nejlépe z vlastní četby (posouzení formy textu) 2 žák navrhne, ke kterému literárnímu druhu by mohl patřit čtený text (posouzení formy textu) 3 žák odliší, zda uvedený text je próza, poezie, nebo drama (posouzení formy textu) 4 žák vyjádří s pomocí učitele hlavní myšlenku díla (literárního textu, filmu, divadelního kusu) (určení hlavní myšlenky textu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-07 Žák uvádí základní literární směry a jejich významné představitele v české a světové literatuře (posouzení formy textu, posouzení obsahu textu) ⁵
Indikátor	1 žák posoudí, zda je text svým podáním spíše realistický, nebo romantický, spíše starobylý, nebo moderní, spíše citový, nebo intelektuální. Ke zjištění přidá jako příklad jméno některého autora písničického podobně a uvede přibližné období jeho působení (určí půlstoletí) (posouzení formy textu, posouzení obsahu textu)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-08 Žák porovnává různá ztvárnění téhož námětu v literárním, dramatickém i filmovém zpracování (posouzení formy textu, interpretace textu)
Indikátor	1 žák uvede, proč upřednostňuje filmové zpracování díla nebo literární četbu, případně proč přijímá obojí (využití informací z textu ke zdůvodnění názoru)
Očekávaný výstup RVP ZV	ČJL-9-3-09 Žák vyhledává informace v různých typech katalogů, v knihovně i v dalších informačních zdrojích (nalezení informace)
Indikátor	1 žák uvede vedle internetových vyhledávačů (Google aj.) další zdroje, v nichž může najít určitý typ informace (vyhledání informace) 2 žák odlišuje v mediích informační prameny, které mají rysy profesionální, od těch, které jsou zřetelně osobní (vyhledání informace) 3 žák vyhledá v odborné publikaci místa, která pojednávají o zadaném pojmu (vyhledání informace)

⁵ Jakkoli jsou na první pohled znění očekávaného výstupu a přiřazení dovedností v rozporu, znění indikátoru (který je podřazenou jednotkou očekávaného výstupu) vedle znalostí rovněž jednoznačně odkazuje k práci s obsahem i formou textu.

- Z uvedeného výčtu lze na první pohled i při podrobnějším zkoumání učinit jednoznačný závěr – **základní kurikulární dokumenty vytvářejí dostatečný prostor pro rozvoj čtenářských dovedností žáků** (zde na 2. stupni ZŠ). Proč tedy učitelé zhusta chápou rozvíjení čtenářské gramotnosti v užším smyslu – pouze jako dovednost dekodovat text a porozumět mu na doslovné úrovni (Šafránková, 2012, s. 3)? Jednou z možných příčin je skutečnost, že učitelé nevědí (prostě proto, že je to nikdo nenaučil při jejich studiu učitelství, tedy v rámci přípravy na výkon povolání), jak se na dané dovednosti ptát, jak ověřovat, jestli žáci danou dovednost mají, či nemají.

Při podrobnějším pohledu na porovnání očekávaných výstupů a indikátorů s dovednostmi ověřovanými výzkumem PISA se rozkrývají zajímavé souvislosti. Z uvedených očekávaných výstupů je 11 zaměřeno alespoň částečně, vyjádřeno terminologií výzkumu PISA, na posouzení formy textu, 4 na nalezení formací a 6 na posouzení obsahu – jde tedy většinou o výše uvedené dovednosti dekodovat text a porozumět mu na doslovné úrovni. Zastoupení interpretace textu (8) a celkové porozumění textu (4) je znatelně nižší. Uvedené rozdíly se ještě zvýrazní, uplatíme-li klasifikaci výzkumu PISA na indikátory. Nejčastější zastoupení vykazují: posouzení formy textu (10), vyhledání informace (7), nalezení ekvivalentního vyjádření výrazu (7), určení významu a důvodu užití konkrétních prvků v textu (7), porozumění významu⁶ atd. (5)

Základní kurikulární dokument tedy ve vztahu ke čtenářským dovednostem

Ilustrační foto: Robert Klejch

kvantitativně upřednostňuje osvojování dovedností souvisejících s formou textu a nacházením informací v něm. Na druhé straně dlužno uvést, že nacházení informací v textu je nutným předpokladem ke zvládnutí obtížnějších operací v rámci čtenářských dovedností.

Literatura

Kramplová, I. (2011). *Zakroužkuj – vyber zdůvodni*. Praha: ÚIV.

Průcha, J. (ed.) (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál.

Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J. (2001). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.

Šafránková, K., a kol. (2012). *Metodika čtenářství*. (Materiál vzniklý v rámci projektu Jak efektivně vyučovat průřezová témata

a zároveň rozvíjet čtenářství.) [online] [cit. 2013-18-09]. Dostupné z: www.varianty.cz.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. (2005). Praha: VÚP.

Standards pro základní vzdělávání – český jazyk a literatura. (2012). Dostupné z: www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/opatreni-ministra-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-kterym-se-4.

⁶ U této dovednosti je obtížné vymezit její jednoznačné přiřazení k indikátoru, Pro-mítá se do velké části indikátorů primárně definovaných jinak, ovšem porozumění textu je jejich vcelku nezpochybnitelnou součástí. Totéž platí i v případě očekávaných výstupů.

... kpt. Mgr. Martina Talichová, Odbor ochrany obyvatelstva a krizového řízení – oddělení instruktáží a školení MV, generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR

CO JE TO MIMOŘÁDNÁ UDÁLOST

V rámci pravidelného cyklu článků v UN věnovaných problematice ochrany člověka za běžných rizik a mimořádných událostí přinášíme třetí téma – seznámení s pojmem mimořádná událost, třídění a základní pojmy o mimořádné události způsobené přírodními silami. Věříme, že vyučující využijí informace jako vhodnou doplňkovou pomůcku ve výuce.

Každá událost, která ohrožuje život nebo zdraví člověka, ohrožuje zvířata, majetek nebo životní prostředí a u které se musí provádět záchranné a likvidační práce, se označuje jako mimořádná událost (dále jen „MU“). Nejčastěji se MU dělí podle příčin jejich vzniku na dvě základní skupiny:

- **Naturogenní** – způsobené různými přírodními vlivy, působením živé či neživé přírody,
- **Antropogenní** – způsobené činností člověka.

Podle platných právních předpisů České republiky je sice stát odpovědný za ochranu svého obyvatelstva, ale do příjezdu záchranných složek si musí každý poradit s nastalým problémem sám. A na tom, jak situaci zvládne, mnohdy závisí nejen ochrana jeho majetku, ale často i holý život. Předem získané vědomosti a dovednosti dávají předpoklad, že člověk tyto události zvládne lépe a ochrání tím sebe i ostatní.

Základní charakteristika MU způsobených přírodními vlivy:
Naturogenním MU někdy také říkáme

živelní pohromy. Mohou vzniknout pod zemským povrchem – působením vnitřních přírodních sil, fyzikálními a chemickými procesy v hlubinách Země, jako jsou například zemětřesení, sopečná činnost a jejich následky. Mohou vzniknout na zemském povrchu různým posunem půdy, kamení, ledu či sněhu, zvýšením vodní hladiny řek, jezer, přehrad, ale i moří v důsledku přívalemových dešťů, silného větru nebo přílivové vlny. Mohou také vzniknout nad zemským povrchem působením silného větru, bouřemi, kroupami. Příčinou však mohou být i kosmické vlivy jako dopady meteorických těles na zemský povrch nebo škodlivé kosmické záření.

Vhodnými pomůckami při výuce těchto témat mohou být:

- učebnice pro 6. r. ZŠ s názvem *Povodně*;
- učebnice pro 9. r. ZŠ s názvem *Od víchřice k zemětřesení a Metodická příručka*